

Anne Margrete Berg, Lis Frost og Anne Olsen (red.): *Kvindfolk. En danmarkshistorie fra 1600 til 1980. Bind 2. 1900-1980.* (Gyldendal, 1984). 391 s., ill. 288 kr.

Bind 2 skal dække perioden 1900-1980, men den medtager tillige dele af udviklingen i sidste halvdel af 1800-tallet. Nogle af forfatterne fra bind 1 yder også bidrag til dette bind, resten er nye bidragydere.

Bind 2 skal især vise betydningen af kvindernes indtog på arbejdsmarkedet, deres organisering og deltagelse i kvindeforeninger og kvindebevægelser. Til belysning af de mere psykologiske og fysiologiske kvindeproblemer bringes nogle afsnit om kvinders galskab, dagdrømme og seksualerfaringer. Visse afsnit har karakter af en redegørelse for kvindebevægelsens holdninger og meninger, mens de sidste 3 afsnit om »Den ny kvindebevægelse« (s. 317-60) nærmest må betragtes som meget personlige bekendelser om livet i basisgrupper, om splittelse, om lesbiske forhold og frustrationer i kvindebevægelsen efter 1970'ernes boom.

Læsningen af bind 1 efterlod et billede af et uensartet arbejde, hvor de forskellige afsnit overlappede hinanden, og hvor kvalitet og konsekvens i emnebehandlingen var svingende. Dette indtryk forstærkes ved læsningen af bind 2.

Ligesom bind 1 er bind 2 gennemilustreret med mange gode og relevante billeder. Men i modsætning til bind 1 forekommer billedteksterne rimelige og oplysende uden udfoldelse af den besynderlige form for fantasi, som prægede de tidligere billedtekster. Ganske mange billeder får dog slet ikke nogen tekst. Her må den interesserede læser søge hjælp i billedlisten bag i bogen. Ligesom i bind 1 er der fyldige noter og litteraturhenvisninger,

og bogen afsluttes med et stikordsregister til begge bind.

Første del beretter om tjenestepiger, husmandskoner, telefonister, ekspeditricer, kontordamer og hjemmegående husmødre samt om pigers skolegang og uddannelse. Man finder her mange interessante oplysninger om kvinders uadvendte aktiviteter. Kildemæssigt baseres en del afsnit på erindringsmateriale eller interviews. Behandlingen af dette materiale er dog ikke tynget af kildekritik. Et af de bedste afsnit i Første del er cand.mag. *Randi Markussens* »Butik og kontor – velegnet for kvinder« (s. 73-110). Det er sagligt og forekommer veldokumenteret.

I Anden del skal især fremhæves de afsnit, der vedrører kvindernes organisering og kvindernes foreninger. Her har man især valgt at omtale Kvindeligt arbejderforbund, Arbejdskvindernes oplysningsforbund, HK, husmoderforeninger og Dansk Kvindesamfund.

De fleste afsnit giver en ganske vist noget kortfattet, men i øvrigt saglig god fremstilling af de pågældende organisationers historie. Cand.phil. *Britta Foged* vælger dog i »HK – fra mande- til kvindeforbund« (s. 259-288) metodisk at beskrive udviklingen så at sige baglæns fra den nutidige tilstand til situationen omkring århundredskiftet, en metode, som giver fremstillingen et lidt uoverskueligt og uklart præg.

Den korte oversigt over Dansk Kvindesamfund skrevet af cand.phil. *Susanne Knudsen* viser klart nogle af de brydninger, som har præget foreningen lige fra starten. Men vi får også en del at vide om de mange resultater, datidens kvindesagsforkæmper eller blåstrømper opnåede: Oprettelse af erhvervsskoler, opnåelse af valgret for kvinder samt ændring af en række love til fordel for kvinder. Susanne Knudsen efterlader mig dog med et ubesvaret spørgsmål: Hvordan kan man skri-

ve (s. 312) om udviklingen omkring 1903, at »Dansk Kvindesamfunds kvinder holdt fast på at ville arbejde på det borgerlige samfunds betingelser ... og under alle omstændigheder på mændenes præmisser«? Forfatteren synes helt at se bort fra de historiske betingelser, hvorunder Dansk Kvindesamfund opererede, og sætter sig noget nedladende til doms over datidens modige og energiske kvinder. Det er meget uhistorisk.

Det virker også anakronistisk at tale om »kvindebevægelse« i 1930'erne. Dengang talte man om kvindesagen. En misforståelse må foreligge, når det videre (s. 312) siges, at man ikke blot klagede til offentlige myndigheder, hvis man så, at reglerne om kvinders adgang til offentlige embeder blev tilsidesat, men også udformede sine klager »som uafhængig i offentligheden af de firmaer, der afskedigede gifte kvinder«. Firmaer var ikke offentlige myndigheder.

Utallige områder og emner vedrørende kvinder er forblevet uomtalt. Mine oldebørn vil få et mærkeligt billede af den epoke, som jeg har levet i fra trediverne og frem til nu, hvis dette 2-bindes værk skulle være deres eneste kilde til kvindernes Danmarkshistorie. Gid fremtidige Danmarkshistorier måtte blive danskernes historie, ikke blot mændenes, og ikke blot kvindernes.

Inger Dübeck

Hans Edvard Nørregård-Nielsen:
Dansk Kunst. 1-2. (Gyldendal, 1983). 800 s., ill.

Der eksisterer på engelsk et begreb, »coffee-table books«. Det drejer sig om bøger, som, anbragt på bordet i pæne hjem, giver det indtryk, at de netop er blevet forlagt dér af den ivrige læser. De tjener det dobbelte formål,

dels at lade værten brillere med sin gode smag, dels at lade gæsten brillere med sit konversationstalent. En coffee-table book færdes sjældent alene, men ligger helst skødesløst stablet i det gyldne snit i forhold til krystalvasen med de hjemmedyrkede roser og bordskålen/askebægeret. Der stilles nogle ganske klart definerede krav til en sådan bog: Den skal være indbundet, i det mindste i halvbind (pocket-bøger dur ikke), den skal være dekorativ og iøjnefaldende, og den skal være renset for kontroversielle synspunkter og emner, så kaffen ikke ender i den gale hals.

Hans Edvard Nørregård-Nielsens »Dansk Kunst« opfylder til overmål disse krav: Den er smuk at se på, indbundet i helbind, fuld af fine farvebilleder, og udgør endog en stabel i sig selv, idet den består af et bind, som er en historisk oversigt, og et, som indeholder kunstnerbiografier i alfabetisk orden. Den er ydermere kemisk renset for kontroversielle synspunkter om noget som helst.

Jeg er ikke negativ over for genren, synes faktisk, at der skal være plads til det hele. Og Gyldendal har nok et nøje overblik over danske kaffeborde, hvor der er bøger behov, ellers havde man ikke givet sig i lag med projektet. Forfatteren oplyser i forordet, at han er blevet bedt om en bog med »lystvandringens karakter«. Nu tror jeg nok, at jeg, som forlægger, ville have bedt en ældre kunsthistoriker med synspunkter, som i ostesproget hedder gennemlagrede, om at påtage sig opgaven, men hvad ved jeg om udbud og efterspørgsel og valutaslangens uransagelige veje.

Jeg synes egentlig også, at bogen er rimelig god og velskrevet af sin art – det er bare skønne spildte kræfter, eftersom den skal ses og ikke læses. Det, som er en skam, er, at der, inden for et